

Sarcosoma globosum

Bombmurkla

Storsvampar, Sporsäcksvampar

NE NA LC DD NT **VU** EN CR RE

Sårbar (VU)
A2c+3c+4c; C1+2a(i)

Klass: *Pezizomycetes*, **Ordning:** Pezizales (skålsvampar), **Familj:** *Sarcosomataceae*, **Släkte:** *Sarcosoma*, **Art:** *Sarcosoma globosum* - bombmurkla (Schmidel:Fr.) Rehm **Synonymer:** *Bulgaria globosa* Schmidel:Fr., *Burcardia globosa* Schmied., *Lycoperdon truncatum* L.

Kännetecken

Bombmurkla är en stor och uppseendeväckande skålsvamp vårsvamp med fruktkroppar kommer i februari till maj. Dessa är runda eller cylindriska, 5–12 cm breda, med glänsande, svartbrun disk och med brun, sammetsluden utsida. Fruktkroppen är fylld med en geléaktig vätska, som gör att svampen känns överraskande tung för sin storlek.

Utbredning och status

Bombmurklan har sin huvudsakliga europeiska förekomst i Sverige. I en sammanställning från 2003 låg 122 av då sammanlagt 135 kända lokaler i Europa just i Sverige. Bombmurkla har en östlig utbredning i Norden. Bombmurklas märkliga utseende och tidiga uppträdande på våren, direkt efter snösmältningen, har länge fascinerat människor och uppmärksammats av media. Därför är vår samlade kunskap om artens utbredning men även biologi är ovanligt goda. I Sverige är den känd från Småland upp till Norrbotten och Lule lappmark. Artens huvudutbredning ligger i Mälardalen, där den tidigare inte var alltför sällsynt i äldre granskog. Den finns i sydöstra Norge och i Finland men saknas i Danmark. I övrigt är den känd från nordvästra Europa; Österrike, Tyskland, f.d. Tjeckoslovakien, Polen, Estland, Lettland, Litauen, Ryssland samt Nordamerika. Arten är uppgiven från 11 och rödlistad i 10 länder i Europa. Bombmurklan är en av Sveriges fem fridlysta svamparter vilket innebär att den inte får plockas.

Ekologi

Bombmurklas levnadssätt är okänt, oklart om det är en saprofyt som lever av att bryta ner granens barrföna eller en svamp som bildar mykorrhiza med gran. Fruktkropparna uppträder gärna nedsänkta i mosstället just i kanten mot de torra barrmattor utan mosställe som man finner under gamla granar. Växtplatsen är i regel en frisk, lågörtssrik granskog med mossor och kruståtel, gärna på något kalkpåverkad jordmån. Marken är i regel väl-dränerad och med ett rörligt markvatten utan stagnation, t.ex. vid foten av moränryggar eller längs sluttande bäckdråg. De flesta lokalerna ligger längs rullstensåsar eller på sandig svallad morän, ibland på grovblockig morän. I Götaland och Svealand ligger de flesta växtplatserna i betespräglade äldre bondeskogar som sköts extensivt under lång tid men aldrig varit kalavverkade. I Norrland ligger växtplatserna ofta på norra sidan om älvdalar, i sydvända sluttningar. Sällsynt kan bombmurklor påträffas i unga och till synes triviala granskogsbestånd, men dessa ligger då som regel i direkt anslutning äldre skog där det förekommer bombmurkla. Fruktkroppar uppträder gärna vid öppningar i trädskiktet där snön smälter tidigt. Fruktkropparna anläggs troligen redan under snötäcket och utnyttjar vattnet från den smältande snön för sin tillväxt. Antalet fruktkroppar kan variera starkt mellan olika år beroende på väderleksförhållanden. Bombmurklans mycel bedöms kunna bli mycket gamla och på bombmurklans växtplatser finns ofta andra sällsynta svampar t.ex. fingersvampar, taggsvampar och jordstjärnor.

Hot

Bombmurklan är idag sällsynt men har förmodligen alltid varit relativt ovanlig. Den främsta orsaken till att den blivit alltmer sällsynt är kalhyggeskogsbruket. Svampen tycks inte överleva en slutavverkning och återkommer normalt inte i den nyanlagda och uppväxande skogen. Bombmurklan har förmodligen också missgynnats av att gran selektivt avverkats för att gynna tall i barrblandskogar på sandiga-grusiga marker. En orsak till tillbakagången av arten i Mälardalen är också en följd av att grusåsar exploateras som grustäkter. Den har nu försvunnit på många håll i Europa. Sverige har ojämförligt flest växtplatser kvar, vilket medför att vårt land har ett internationellt ansvar för artens fortlevnad.

Åtgärder

Bombmurklas fortlevnadsmöjligheter kommer förhoppningsvis starkt att förbättrats genom Naturvårdsverkets satsning på ett åtgärdsprogram för bombmurkla under 2010-2014. Det har redan givit en kraftigt ökad kännedom om och uppmärksamhet kring arten och dess ekologi, bl a genom återinventeringar och att den riktat eftersökts i de speciella miljöer den kräver. Den totala populationen i landet historiskt ha minskat kraftigt p.g.a. avverkning av äldre ängsgranskog, och att denna minskning fortgår men i mindre takt som följd av att alla kända lokaler i dagsläget är uppmärksammade som nyckelbiotoper, har biotopskydd eller är reservat. Behovet av skötselåtgärder på artens sydliga växtplatser behöver utredas ytterligare.

Övrigt

Utländska namn – NO: Svartgubbe, FI: Hytykevätmaljakas.

Konventioner och artskydd

Fridlysning: Fridlyst enligt Artskyddsförordningen (SFS 2007:845), enligt paragraf: 8. Bestämmelsen gäller hela landet

Åtgärdsprogram: Fastställt

Rödlistning i andra länder

Global rödlistning: NT (2015)

Litteratur

- Dahlberg A, Croneborg H (eds), 2003. 33 Threatened Fungi. Complementary and Revised Information on Candidates for Listing in Appendix 1 of the Bern Convention. EU DG. Council of Europe, Strasbourg.
- Martinsson, K. & Nitare, J. Bombmurklan, *Sarcosoma globosum*, en hotad svamp. *Svensk Bot. Tidskr.* 80: 169–184.
- Nannfeldt, J.A., 1944. *Bulgaria globosa* (Schmied.) Fr. funnen i Västsverige. *Svensk Bot. Tidskr.* 38: 113–114.
- Nitare, J. 2009. Åtgärdsprogram för bevarande av bombmurkla (*Sarcosoma globosum*). Naturvårdsverket. Rapport 6333.
- Ryman, S. 1979. Svenska vår- och försommarsvampar inom *Pezizales*. *Svensk Bot. Tidskr.* 72: 327–339.
- Ryman, S. & Holmåsen, I. 1984. *Svampar. En fälthandbok*. Interpublishing, Stockholm.

Författare

Svengunnar Ryman 1984. Rev. Karl-Henrik Larsson 1997. Rev. ArtDatabanken 2010.